

IZYDOR Z SEWILLI

ETYMOLOGIE

Księgi 1–10

Przekład z języka łacińskiego

TATIANA KRYNICKA, ADAM WILCZYŃSKI
MACIEJ JOŃCA, EWA MATCZUK, IRENEUSZ MIKOŁAJCZYK

Opracowanie naukowe

TATIANA KRYNICKA, ADAM WILCZYŃSKI

Konsultacja przekładu

ANDRZEJ WIŚNICKI, KS. MICHAŁ OLEJARCZYK

Kęty 2024

WYDAWNICTWO
MAREK DEREWIECKI

PODSTAWY WYDANIA:

Isidore de Séville, *Étymologies. Livre I: La grammaire*, red., tłum. i kom. O. Spevak, Paris 2020; Isidore of Seville, *Etymologies. Book II: Rhetoric*, tłum. i red. P.K. Marshall, Paris 1983; Isidore de Séville, *Étymologies. Livre III: De mathematica*, ed. G. Gasparotto, J.-Y. Guillaumin, tłum. i kom. J.-Y. Guillaumin, Paris 2009; Isidoro de Sevilla, *Etimologías. Liber IV: De medicina*, tłum. i red. J. Oroz Reta, M.-A. Marcos Casquero, 1–2, Madrid 1982, 1, 482–507; Isidoro de Sevilla, *Etimologías. Libro V: De legibus. De temporibus*, tłum. i red. V. Yarza Urquiola, F.J. Andrés Santos, Paris 2013; Isidoro de Sevilla, *Etimologías. Libro VI. De las Sagradas Escrituras*, tłum. i red. J. Chaparro Gómez, Paris 2012; Isidore de Séville, *Étymologies. Livre VII: Dieu, les anges, les saints*, red. J.-Y. Guillaumin, tłum. i kom. J.-Y. Guillaumin i P. Monat, Paris 2012; Isidoro de Sevilla, *Etimologías. Liber VIII: De Ecclesia et sectis*, tłum. i red. J. Oroz Reta, M.-A. Marcos Casquero, 1–2, Madrid 1982, 1, 686–737; Isidore de Séville, *Étymologies. Livre IX: Les langues et les groupes sociaux*, tłum. i red. M. Reydellet, Paris 1984; Isidoro de Sevilla, *Etimologías. Libro X. Terminos relativos al ser humano*, tłum. i red. C. Codoñer Merino, Paris 2023.

© 2024 for the Polish translation by Tatiana Krynicka, Adam Wilczyński, Maciej Jońca, Ewa Matczuk, Ireneusz Mikołajczyk

© 2024 for the Polish edition by Wydawnictwo Marek Derewiecki

Wydanie pierwsze

Recenzenci: ks. prof. dr hab. Marek Starowieyski,
dr hab. Dominika Budzanowska-Weglenda

Przekład: Tatiana Krynicka, Adam Wilczyński, Maciej Jońca, Ewa Matczuk,
Ireneusz Mikołajczyk

Opracowanie naukowe całości oraz przypisy: Tatiana Krynicka, Adam Wilczyński

Redakcja naukowa i literacka oraz korekta: Łukasz Front

Projekt okładki i skład tekstu: Łukasz Derewiecki

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

ISBN 978-83-68182-16-3

WYDAWNICTWO MAREK DEREWIECKI

ul. Szkotnia 29a, 32-650 Kęty

tel./fax (33) 8454149, 603931607

e-mail: wydawnictwo@derewiecki.pl

Księgarnia: www.derewiecki.pl

Dystrybucja: tel. 502637305

SPIS TREŚCI

Izydor z Sewilli oraz jego <i>Etymologie</i> (T. Krynicka)	13
KSIĘGA 1. O GRAMATYCE (T. Krynicka, A. Wilczyński)	37
1. O nauce i sztuce	37
2. O siedmiu naukach wyzwolonych	38
3. O literach będących w powszechnym użyciu	38
4. O łacińskich literach	41
5. O gramatyce	46
6. O częściach mowy	46
7. O imieniu	47
8. O zaimku	53
9. O słowie	55
10. O przysłówku	57
11. O imiesłowie	57
12. O spójniku	58
13. O przyimku	59
14. O wykrzykniku	59
15. O literach u gramatyków	59
16. O sylabach	60
17. O stopach	61
18. O akcentach	66
19. O znakach akcentowania	68
20. O znakach interpunkcyjnych	69
21. O znakach diakrytycznych	70
22. O znakach używanych przez ogół	73
23. O znakach sądowych	74
24. O znakach wojskowych	75
25. O szyfrach stosowanych w listach	75
26. O znakach dawanych palcami	76

27. O ortografii	77
28. O analogii	82
29. O etymologii	83
30. O glosach	84
31. O dyferencjach	85
32. O barbaryzmach	85
33. O solecyzmach	87
34. O błędach	88
35. O metaplazmach	91
36. O figurach	93
37. O tropach	99
38. O prozie	111
39. O poezji metrycznej	112
40. O bajce	117
41. O historii	119
42. O pierwszych autorach historii	119
43. O pożytku płynącym z historii	120
44. O rodzajach dzieł historycznych	120

KSIĘGA 2. O RETORYCE I DIALEKTYCE

(T. Krynicka, A. Wilczyński)	122
1. O retoryce i jej nazwie	122
2. O twórcach sztuki retorycznej	122
3. O wyrazie <i>MÓWCA</i> i częściach retoryki	123
4. O trzech rodzajach retorycznych	123
5. O podwójnym stanie spraw	125
6. O trzech stopniach skomplikowania mowy	127
7. O czterech częściach mowy	127
8. O pięciu rodzajach spraw	128
9. O sylogizmach retorycznych	128
10. O ustawie	132
11. O sentencji	133
12. O dowodzeniu i odpieraniu	133
13. O prozopoei	134
14. O etopei	135
15. O rodzajach kwestii	135
16. O stylu	136
17. O trzech rodzajach wymowy	136

18. O kolonie, odcinku oraz okresach	137
19. O unikaniu błędów w literach, słowach i zdaniach	137
20. O połączeniach słów	138
21. O figurach mowy i myśli	139
22. O dialektyce	150
23. O różnicy między retoryką a dialektyką	151
24. Określenie filozofii	151
25. O <i>Isagodge</i> Porfiriusza	155
26. O kategoriach Arystotelesa	156
27. O <i>Hermeneutyce</i> (<i>Perihermenias</i>)	159
28. O dialektycznych sylogizmach	161
29. O podziale określeń, skrót [opracowany na podstawie] książki Mariusza Wiktoryna	164
30. O miejscach wspólnych	168
31. O przeciwstawieniach	172
 KSIĘGA 3. O MATEMATYCE (1–13 – E. Matczuk, red. T. Krynicka, konsultacja A. Wiśnicki; 14–70 – T. Krynicka, A. Wilczyński; 14–22 – konsultacja ks. M. Olejarczyk)	
1. O wyrazie ARYTMETYKA	175
2. O jej twórcach	176
3. Czym jest liczba	176
4. Co dają liczby	177
5. O pierwszym podziale na parzyste i nieparzyste	178
6. O drugim podziale wszystkich liczb	179
7. O trzecim podziale wszystkich liczb	182
8. O różnicy między arytmetyką, geometrią i muzyką	184
9. O tym, że istnieją liczby nieskończone	184
10. O wynalazcach geometrii oraz jej nazwie	185
11. O poczwórnym podziale geometrii	185
12. O figurach geometrycznych	186
13. O liczbach w geometrii	188
14. O muzyce i jej nazwach	188
15. O jej wynalazcach	189
16. Co potrafi muzyka	189
17. O trzech częściach muzyki	190
18. O potrójnym podziale muzyki	190
19. O pierwszym dziale muzyki, który nazywamy harmonią	191

20. O drugim dziale muzyki, który nazywamy organicznym	193
21. O trzecim dziale muzyki, zwanym rytmiką	194
22. O liczbach w muzyce	196
23. O nazwie astronomii	197
24. O jej twórcach	197
25. O jej nauczycielach	198
26. O różnicy między astronomią i astrologią	198
27. O przedmiocie astronomii	198
28. O świecie i jego nazwie	199
29. O kształcie świata	199
30. O niebie i jego nazwie	199
31. O położeniu kuli niebieskiej	199
32. O tymże ruchu kuli [niebieskiej]	200
33. O tymże biegu kuli niebieskiej	200
34. O szybkości nieba	200
35. O osi niebieskiej	201
36. O biegunach niebieskich	201
37. O sworzniach nieba	201
38. O sklepieniach nieba	201
39. O bramach niebieskich	202
40. O podwójnym obliczu nieba	202
41. O czterech strefach nieba	202
42. O półkulach	203
43. O pięciu kołach nieba	204
44. O kręgu zodiaku	204
45. O Drodze Mlecznej	204
46. O wielkości Słońca	205
47. O wielkości Księżyca	205
48. O naturze Słońca	205
49. O biegu Słońca	206
50. O działaniu Słońca	206
51. O drodze Słońca	206
52. O świetle Księżyca	207
53. O kształtach Księżyca	207
54. O nowiu Księżyca	207
55. O biegu Księżyca	208
56. O bliskim sąsiedztwie Księżyca i Ziemi	208
57. O zaćmieniu Słońca	208

58. O zaćmieniu Księżyca	208
59. O różnicy między gwiazdami, gwiazdozbiorami oraz ciałami niebieskimi	209
60. O świetle gwiazd	209
61. O położeniu gwiazd	209
62. O biegu gwiazd	209
63. O odmienności biegu gwiazd	210
64. O odległościach między gwiazdami	210
65. O okrężeniowej liczbie gwiazd	210
66. O gwiazdach planetach	211
67. O wyprzedzaniu oraz prześciganiu gwiazd	211
68. O odsuwaniu się czy też cofaniu gwiazd	211
69. O zatrzymaniu gwiazd	212
70. O nazwach gwiazd [i] o przyczynach, dla których je otrzymały	212
KSIĘGA 4. O MEDYCYNIE (T. Krynicka, A. Wilczyński)	219
1. O medycynie	219
2. O jej nazwie	219
3. O wynalazcach medycyny	219
4. O trzech szkołach lekarskich	220
5. O czterech płynach ustrojowych	220
6. O chorobach ostrych	221
7. O chorobach przewlekłych	224
8. O chorobach, które są widoczne na powierzchni ciała	228
9. O sposobach leczenia oraz środkach leczniczych	231
10. O medycznych księgach	233
11. O narzędziach lekarzy	234
12. O wonnościach i pachnidłach	235
13. O początku medycyny	237
KSIĘGA 5. O PRAWACH I CZASACH	
(1–27 – M. Jońca; 28–39 – T. Krynicka, A. Wilczyński)	239
1. O twórcach ustaw	239
2. O prawach boskich i ludzkich	240
3. Czym różnią się od siebie prawo, ustawy i obyczaje	240
4. Czym jest prawo naturalne	241
5. Czym jest prawo obywatelskie	242
6. Czym jest prawo narodów	242

7. Czym jest prawo wojenne	242
8. Czym jest prawo publiczne	243
9. Czym jest prawo Kwiryków	243
10. Czym jest ustawa	243
11. Czym są plebiscyty	243
12. Czym jest uchwała senatu	244
13. Czym są konstytucja oraz edykt	244
14. Czym są responsy uczonych jurystów	244
15. O ustawach konsularnych i trybuńskich	244
16. O ustawie o rozmaitej treści	245
17. O ustawach Rodyjczyków	245
18. O przywilejach	246
19. Jaka jest moc ustawy	246
20. W jakim celu wydawane są ustawy	246
21. Jaka powinna być ustawa	246
22. O sprawach	247
23. O świadkach	247
24. O czynnościach prawnych	248
25. O rzeczach	252
26. O przestępstwach zakazanych ustawowo	257
27. O karach ustawowych	261
28. O wyrazie KRONIKA	266
29. O chwilach i godzinach	266
30. O dniach	267
31. O nocy	270
32. O tygodniu	272
33. O miesiącach	272
34. O przesileniach słonecznych i równonocach	274
35. O porach roku	275
36. O roku	276
37. Olimpiady, pięciolecia i jubileusze	277
38. O stuleciach i wiekach	277
39. Opis okresów	278
 KSIĘGA 6. O ŚWIĘTYCH KSIĘGACH (T. Krynicka, A. Wilczyński)	 287
1. O Starym i Nowym Testamencie	287
2. O pisarzach i nazwach świętych ksiąg	289
3. O bibliotekach	296

4. O tłumaczach	297
5. Ci, którzy jako pierwsi sprowadzili książki do Rzymu	297
6. Ci, którzy założyli biblioteki wśród chrześcijan	298
7. Ci, którzy wiele napisali	298
8. O rodzajach dzieł	298
9. O woskowych tabliczkach	301
10. O papirusach	302
11. O pergaminach	302
12. O wytwarzaniu książek	303
13. O wyrazach [stosowanych na określenie] książek	304
14. O księgarzach oraz ich narzędziach	305
15. O tabelach kanonicznych Ewangelii	306
16. O kanonach soborów	307
17. O cyklu paschalnym	309
18. O pozostałych świętach	315
19. O posługach	318
KSIĘGA 7. O BOGU, ANIOŁACH I ŚWIĘTYCH	
(T. Krynicka, A. Wilczyński)	330
1. O Bogu	330
2. O Synu Bożym	337
3. O Duchu Świętym	344
4. O teź Trójcy	350
5. O aniołach	352
6. O ludziach, którzy otrzymali imiona dzięki przepowiedni	356
7. O patriarchach	365
8. O prorokach	368
9. O apostołach	374
10. O pozostałych imionach w Ewangelii	378
11. O męczennikach	379
12. O duchownych	380
13. O mnichach	384
14. O pozostałych wiernych	384
KSIĘGA 8. O KOŚCIELE I SEKTACH (T. Krynicka, A. Wilczyński)	386
1. O Kościele i Synagodze	386
2. O religii i wierze	388
3. O herezji i schizmie	389

4. O herezjach żydowskich	390
5. O herezjach chrześcijańskich	392
6. O pogańskich filozofach	400
7. O poetach	404
8. O sybillach	406
9. O magach	407
10. O poganach	412
11. O bogach pogan	412
 KSIĘGA 9. O JĘZYKACH LUDÓW	
(T. Krynicka, I. Mikołajczyk, A. Wilczyński)	430
1. O językach ludów	430
2. O nazwach ludów	433
3. O królestwach i słownictwie wojskowym	451
4. O obywatelach	461
5. O stopniach pokrewieństwa i powinowactwa	469
6. O krewnych ze strony ojca oraz krewnych ze strony matki	473
7. O małżeństwach	482
 KSIĘGA 10. O NIEKTÓRYCH WYRAZACH, KTÓRE ODNOSZĄ SIĘ DO CZŁOWIEKA	
(T. Krynicka, A. Wilczyński)	488
 BIBLIOGRAFIA	 535

In memoriam Jacques Fontaine

IZYDOR Z SEWILLI ORAZ JEGO *ETYMOLOGIE*

Być człowiekiem to poznawać, rozumieć i opisywać świat. Tales twierdził, że najpiękniejszą rzeczą jest stworzony przez Boga kosmos, a najszybszą – przebiegająca go błyskawicznie ludzka myśl¹. Jakby nawiązując dialog z greckimi mędrkami, filologowie zauważają: myśl nie istnieje poza słowem. Zdaniem Wilhelma von Humboldta język powstaje jako emanacja ludzkiego ducha, stając się przy tym nie jego *ἔργον*, to jest dziełem, lecz *ἐνέργεια*, czyli działaniem, sprowadzającym się do poznawania świata oraz kształtowania światopoglądu człowieka². Sięgamy po język, gdy formułujemy oraz łączymy myśli, utrwalając w nich zdobyte wiadomości. Dopiero później przechodzimy do ich przekazywania, na tym etapie ponownie posługując się językiem, aby dzielić się z innymi swoją wiedzą oraz odczuciami.

Żyjący u progu Średniowiecza Izydor z Sewilli³ był wychowankiem starożytnych gramatyków, których Seneka nieprzypadkowo nazwał strażnikami słowa, *custodes sermonis*⁴. Zapatrzony w misterium ludzkich słów – małych, kruchych naczyń, w których Bóg zamieszcza wypowiedane przez siebie Słowo⁵ – Sewilczyk stał się w pewnym sensie prekursorem kognitywistów, kiedy stwierdził, że odkrywanie najwznioślejszych prawd zaczyna się od poznawania liter, ponieważ właśnie im „powierzamy wszystko, co

¹ Por. Diogenes Laertios I 35.

² Por. W. von Humboldt, *O różnicach w budowie ludzkich języków oraz ich wpływie na duchowy rozwój ludzkości*, tłum. T. Dmochowska, [w:] S. Skwarczyńska (red.), *Teoria badań literackich za granicą. 1: Romantyzm i pozytywizm. Cz. 1: Kierunki romantyczne i przedmarksowska rosyjska szkoła realizmu*, Kraków 1965, s. 140–147.

³ Por. M. Starowieyski, J.M. Szymusiak, W. Stawiszyński, *Nowy słownik wczesnochrześcijańskiego piśmiennictwa*, Poznań 2022, s. 498–505.

⁴ Por. Seneca, *Epistulae* 95, 65: *custos latini sermonis*.

⁵ Por. Isidorus, *Sententiae* 3, 13, 3–4.

jest godne zapamiętania”⁶. One to, łącząc się w słowa, z których my układamy językowy obraz świata, ratują naszą wiedzę przed zapomnieniem oraz niezawodnie wskazują czytającym drogę do poznania⁷, czyli – wtóruje mu niejako W. von Humboldt – „przysposabiają artykułowany dźwięk do stania się wyrazem myśli”⁸.

Wiek średni rozczytywały się w *Etymologiach*. Na zachodzie Europy stały się one dziełem po Biblii najbardziej przepisywanym i czytany⁹, a także wykorzystywanym jako źródło, uzupełnianym, naśladowanym, tłumaczonym, komentowanym i konsultowanym przez uczonych chrześcijańskiego¹⁰ i – zauważmy – nie tylko chrześcijańskiego świata¹¹. Ernst Robert Curtius nazywa je podstawową księgą Średniowiecza, *das Grundbuch des ganzen Mittelalters*¹². Dziś w naszym posiadaniu jest ponad tysiąc manuskryptów z tekstem encyklopedii (425 zawiera jego wersję kompletną, 626 – fragmenty), a zatem w wiekach średnich istniało ich przypuszczalnie około 10 tysięcy¹³. Jednak za popularność autor niejednokrotnie płaci wysoką cenę, tracąc na prawdziwym zrozumieniu istoty swego dzieła. Z biegiem czasu pełen zachwyty podziw wobec talentu i wiedzy, które pozwoliły

⁶ Isidorus, *Etymologiae* 1, 41, 1 [dalej cytujemy jako *Etymologiae*].

⁷ Por. *Etymologiae* 1, 3, 2–3.

⁸ W. Humboldt, *O różnicach*, s. 147.

⁹ Por. J. Fontaine, *Introduction*, [w:] Isidore de Séville, *Traité de la Nature*, tłum., oprac. i wyd. J. Fontaine, Bordeaux 1960, s. 19.

¹⁰ Por. K. Vossler, *San Isidoro*, „Arbor” 2 (1944), s. 19–20; C. Cardelle de Hartmann, *Uso y recepción de las „Etymologiae” de Isidoro*, [w:] C. Codoñer (red.), *Wisigothica: after M.C. Díaz y Díaz*, Firenze 2014, s. 477–501.

¹¹ O znajomości encyklopedii Izydora wśród pisarzy arabskich por. D. Wasserstein, *Classical mythology in an eleventh-century hispano-muslim geographer*, „Peritia” 5 (1986), s. 404–408.

¹² E.R. Curtius, *Literatura europejska i łacińskie średniowiecze*, tłum. A. Borowski, Kraków 1997, s. 28.

¹³ Por. C. Cardelle de Hartmann, *Uso y recepción de las „Etymologiae” de Isidoro*, s. 477. Zestawienia rękopisów: A.E. Anspach, *Das Fortleben Isidors im VII bis IX Jahrhundert*, [w:] *Miscellanea Isidoriana. Homenaje a S. Isidoro de Sevilla en el XIII centenario de su muerte 636 – 4 de abril – 1936*, Romae 1936, s. 323–356; J.M. Fernández Catón, *Catálogo de los materiales codicológicos y bibliográficos del legado científico del Prof. Dr. August Eduard Anspach*, León 1966; B. Van den Abeele, *La tradition manuscrite des „Étymologies” d’Isidore de Séville: pour une reprise en main du dossier*, „Cahiers de Recherches Médiévales” 16 (2008), s. 195–205.

Sewilczykowi przekazać czytelnikom wiadomości ze wszystkich istniejących ówczesnie dziedzin wiedzy, zmienił się w nacechowaną rezerwą, a niekiedy nawet pogardą, pobłażliwość badaczy twierdzących, że był on jedynie bezmyślnym przepisującym, plagiatorem, niesamodzielnym zresztą i nieudolnym, antycznych uczonych¹⁴.

Ani Izydor, ani jego współcześni nie zrozumieliby tych zarzutów. Otwierając książkę, pragnęli usłyszeć głos autora (*auctor*), który zasługuje na zaufanie, gdyż przemawia w ramach cieszącej się powagą (*auctoritas*) tradycji¹⁵, pisarstwo zaś postrzegali jako dalszy ciąg lektury¹⁶. Całkowicie obcy zatem był im zarówno „lęk przed wpływem”¹⁷, jak też nowinkarstwo¹⁸. Marcelino Menéndez y Pelayo słusznie zauważa, że Izydor nie był samodzielnym uczonym ani nie stworzył nowych systemów filozoficznych, lecz:

przynależąc do dwu społeczności, z których jedna już dogorywała i umierała, druga zaś wciąż jeszcze była w powijakach, półdzika, nieposiadająca umiejętności, nieznająca nauki [...], przekazał tej drugiej dorobek tej pierwszej [...] i dlatego należą mu się wszystkie możliwe pochwały, które zdolny jest wyrazić ludzki język¹⁹.

¹⁴ Np. K.N. Macfarlane uznaje, że działalność pisarską Sewilczyka sprowadzić można do łączenia urywków pochodzących z pism poprzedników, por. *Isidore of Seville on the Pagan Gods (Origines VIII 11)*, „Transactions of the American Philosophy Society” 70 (1980), s. 4. O niesprawiedliwych, pełnych niezrozumienia ocenach dzieła Izydora mówi J. Fontaine, por. *Isidore, de Séville et la culture classique dans l’Espagne wisigothique*, 1–3, Paris 1959–1983, 1, s. 3–5; oraz: P. Majewski, *Struktura „Etymologii” Izydora z Sewilli, czyli o nieciągłości europejskiej pamięci kulturowej*, [w:] tenże, *Tekstualizacja doświadczenia. Studia o piśmiennictwie greckim*, Warszawa–Toruń 2015, s. 205–208.

¹⁵ W interesujący sposób pisze o tym S. Vorontsov, por. *A Remark on the Problem of Originality of Isidore of Seville*, „Sub vocibus”, via: https://fil.ug.edu.pl/sites/default/files/_nodes/strona-filologiczny/73697/files/vorontsovo.pdf, s. 1–5 [dostęp: 12 VII 2023].

¹⁶ Por. A. Pelttari, *The Space That Remains. Reading Poetry in Late Antiquity*, Ithaca 2014, s. 43–44.

¹⁷ Twórca koncepcji *anxiety of influence* Harold Bloom sformułował opinię, że z powodu wspomnianego lęku przed wpływem poeci na różne sposoby odcinają się od dorobku poprzedników, z którego czerpią inspirację. Por. H. Bloom, *The Anxiety of Influence*, New York 1973; *Lęk przed wpływem. Teoria poezji*, tłum. A. Bielik-Robson, M. Szuster, Kraków 2002.

¹⁸ Por. A. Guriewicz, *Kategorie kultury średniowiecznej*, tłum. J. Dancygier, Warszawa 1976, s. 10–11.

¹⁹ M. Menéndez y Pelayo, *Escritos de crítica literaria*, Madrid 1884, s. 137–140, podając za: C. López Bravo, *El legado iusfilosófico [sic!] de San Isidoro de Sevilla. Ley y derecho en*

Sewilczyka cechowała wyjątkowa odwaga i szerokość duchowych horyzontów, dzięki którym podejmował się zadań przerastających w rzeczy samej przeciętną ludzką wyobraźnię. Mimo zależności od antycznych uczonych – zależności czytelnika od autorów, twórcy tekstu od prototekstów – samoistość jego pisarstwa jest oczywista. Od początków swych zmagają z rylcem²⁰ nie pozostawał on bowiem, jak to ujął Seneka, *sub umbra aliena*, czyli w cudzym cieniu²¹, lecz wykazywał się zdolnością wypracowywania koncepcji pism niemających żadnego prototypu w dorobku poprzedników. Mozaikę tradycji i gatunków stanowi już jeden z jego najwcześniejszych utworów – będący hybrydą egzegezy, biografii i hagiografii traktat *O narodzinach i śmierci świętych ojców (De ortu et obitu patrum)*²². Na pograniczu teologii duchowości i... gramatyki (!) plasują się *Synonimy (Synonyma)* – owoc transformacji szkolnego ćwiczenia w inspirujące dzieło z dziedziny chrześcijańskiej duchowości²³. *Etymologie* to pierwsza uniwersalna, nie specjalistyczna, encyklopedia w dziejach Europy. Ich oryginalność polega jednak przede wszystkim na tym, że opisując świat, Izydor wychodzi od słowa, które wszystko nazywa i zawiera odpowiedź na pytanie o istotę wszystkiego. Uznaje, że znajomość początków nazw rzeczy, czyli powodów, dla których zostały one im nadane, dorównuje znajomości nazywanych rzeczy. Odwołuje się do filozoficzno-gramatycznej tradycji poszukiwania znaczenia nazw, nadanych rzeczom zgodnie z ich naturą²⁴, jak również do wywodzącego się z przekazu biblijnego przekonania o nie przypadkowym, ale oddającym istotę desygnatów charakterze nazw: pisze o Adamie, który w pierwszym języku ludzkości, jakim się posługiwał, dobierał zwierzętom stosowne do

el libro V de las „Etimologías”, „Isidorianum” 23 (2003), s. 12–13. Tłumaczenie tekstów obcojęzycznych, o ile nie zostanie podane inaczej, pochodzi od autorki wstępu.

²⁰ Metafora stosowana przez Izydora w *Wierszach*, por. Isidorus, *Versus* 25, 1.

²¹ Por. Seneca, *Epistulae* 33, 8.

²² Por. T. Krynicka, *Izydora z Sewilli „De ortu et obitu patrum”: studium źródeł traktatu*, „Vox Patrum” 83 (2022), s. 309–310.

²³ Por. też, *Izydor z Sewilli, „Synonimy”: tematyka, styl, źródła dzieła*, „Vox Patrum” 69 (2018), s. 407–408.

²⁴ Por. A.I. Magallón García, *La tradición gramatical de „differentia” y „etymologia” hasta Isidoro de Sevilla*, Zaragoza 1996, s. 27–228; A. Ledzińska, *Gramatyka wobec sztuk wyzwolonych w pismach Izydora z Sewilli. „Origo et fundamentum liberalium litterarum”*, Kraków 2014, s. 173–182.